

מדור לדור

1. תלמוד בבלי מסכת נדרים דף פא עמוד א

שלחו מתם: הזהרו בערבובייתא, הזהרו בחבורה, הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה, שנאמר: (במדבר כד) יזל מים מדליו, שמהן תצא תורה. ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן? אמר רב יוסף: שלא יאמרו תורה ירושה היא להם. רב ששת בריה דרב אידי אומר: כדי שלא יתגדרו על הצבור. מר זוטרא אומר: מפני שהן מתגברין על הצבור. רב אשי אומר: משום דקרו לאינשי חמרי. רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחלה, דאמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב: (ירמיהו ט) מי האיש החכם ויבן את זאת? דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, דכתיב: (שם) ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו', היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה! אמר רב יהודה אמר רב: שאין מברכין בתורה תחלה.

2. ספר מלאכי פרק ג

(כב) זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחרב על כל ישראל חקים ומשפטים:
 (כג) הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום הנה הגדול והנורא:
 (כד) והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם פן אבוא והפיתי את הארץ חרם.

3. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צז עמוד א

תניא, רבי נהוראי אומר: דור שבן דוד בא בו נערים ילבינו פני זקנים, וזקנים יעמדו לפני נערים, ובת קמה באמה, וכלה בחמותה, ופני הדור כפני כלב, ואין הבן מתבייש מאביו. תניא רבי נחמיה אומר: דור שבן דוד בא בו העזות תרבה, והיוקר יעות, והגפן יתן פריו והיין ביוקר, ואין תוכחה.
 מסייע ליה לרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: אין בן דוד בא עד שתתהפך כל המלכות למינות. אמר רבא: מאי קרא +ויקרא ל"ג+ - כלו הפך לבן טהור הוא.
 תנו רבנן, +דברים ל"ב+ כי ידין ה' עמו [וגו'] כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב - אין בן דוד בא עד שירבו המסורות.
 דבר אחר: עד שיתמעטו התלמידים. דבר אחר: עד שתכלה פרוטה מן הכיס.
 דבר אחר: עד שיתיאשו מן הגאולה. שנאמר ואפס עצור ועזוב - כביכול אין סומך ועוזר לישראל.

4. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף סב עמוד ב

רבי חמא בר ביסא אזיל יתיב תרי סרי שני בני מדרשא. כי אתא, אמר: לא איעביד כדעביד בן חכינאי, עייל יתיב במדרשא, שלח לביתה. אתא ר' אושעיא בריה יתיב קמיה, הוה קא משאיל ליה שמעתא, חזא דקא מתחדדי שמעתיה, חלש דעתיה, אמר: אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי. על לביתה, על בריה, קם קמיה. הוא סבר, למשאליה שמעתתא קא בעי, אמרה ליה דביתהו: מי איכא אבא דקאים מקמי ברא? קרי עליה רמי בר חמא: (קהלת ד') החוט המשולש לא במהרה ינתק - זה ר' אושעיא בנו של רבי חמא בר ביסא.

5. זה לזה - א. שלונסקי

הדור ש'למד להשמיע	איך נפתחו
ושכח להקשיב:	איך נפתחו בן-לילה ש'ערים!
ש'הצליח לרדת עד חקר	הו אתה, המיחל שם מעבר
ולעוף לא זכה;	הצמא לקולי הקורא
הנהו עומד לפניך	כצמא א'לי א'זן שומעת
בבלואי הסחבות ש'ל עושרו:	ו'ודע ועד:
קשוב ונקשב באין א'מר	לא א'ני התדפקתי
כאשר לא ה'ה מעודו	לא א'ני ש'קראתיך
	אנחנו קראנו היום זה לזה

6. נפרדנו כך / לאה גולדברג

נפרדנו כך. היטב, היטב חרה לי.	אדיש וגא הוא לא יוריד דמעה.
הערפל בינינו כחומה.	נפרדנו כך הרחוב המה, המה.
זאת הטיפה שעל ידי נותרה לי	דחפני איזה הלך, ומנגד
טיפת סגריר ודאי היא, לא דמעה.	הערפל תלוי כהינומה.
לדור הזה הבכי הוא כלימה,	מאין בלבי חדווה חוגגת?
הוא לא יבכה על אהבה גוססת.	אולי, בכל זאת, זו הייתה דמעה.
ביום הדין ובלילות החסד	

7. חובת התלמידים – שיחה עם המלמדים ואבות הבנים – האדמור מפיסצ'נה

בכלל רגילים אנו להביא על בני הנוער המתכפר כאילו רק הם האשמים בדבר ואנו לגמרי נקיים, אבל מכל צדקת אברהם אבינו הזכיר ד' ואמר עליו, כי ידעתי למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך ד' (בראשית י"ח ט), כל דור ודור בישראל טבעת בשלשלת היוחסין שלנו הוא, שראשה קשורה באברהם אבינו וסופה במשיח צדקנו שיבוא ב"ב, מקבל הוא הדור אמונה, תורה ויראה מן הדור שקדמו ועובד בהן את ד', ומוסרה לדור שאחריו. למען אשר יצווה את בניו וכו' זה עיקר קיומנו, והאם בדורנו זה פסקה ח"ו השלשלת ואין אנו מוסרים את התורה לדור שאחרינו, כי האם באמת רק בהם לבד האשם, האם אין הם מזרע אברהם יצחק ויעקוב עם נשמות קדושות. ולמה זה נרמה את עצמנו בתירוצים של הבל לאמור, רוצים אנו למסור להם ורק הם אשמים אשר מיאנו לקבל, כי עד כמה שגדולה אשמת הדור הצעיר בזה ועד כמה שמסרבים הם לשמוע, ...

וא"כ אנחנו הדור הגדול מהם דור המחנך אותם, אשר עלינו החוב למסור להם את קדושת ד' תורתו ועבודתו, האם יכולים אנו לאמור במנוחת הנפש, ידינו לא שפכו את הדם של נשמות ישראל לבאר שחת. מה נאמר לפני יושב מרום, ובמה נצטדק לפני שוכן שחקים, כאשר יבוא לפקוד על צבא מרום בארץ, ועל הדור הצעיר צאן מרעיתו אשר בידינו הופקד ועל אחריותנו בטח. ד' ממרום ישאג וממעון קדשו ייתן קולו, בני היכן הם, בני רחומי, בני אברהם יצחק ויעקוב, היכן הם.

ואם באמת רוצים אנו לשוב לד' ולתקן את אשר עותנו בזה, עלינו להכיר גם את חלק אשמתנו בזה, כי אף אם בהם פצע אשר לא היה בבני הנוער אשר לפנינו, אנו למה הזנחנו אותם מבלי חקור ומבלי עמוד על מחלת נפשם בעודם רכים ובידינו לדעת איך ובמה לרפאותם שאל כל אשר נחפוץ נטם, האם יתברך האב בלבו או האפוטרופס הילד לאמר, חף אני מן מומי הילד, אם ראשית מחלתו רק פצע קטן היה אשר יכלה להרפא ורק בהתרשלותו נתפשטה ואת אבריו הרקיבה. בכל אשמתם ובקלקולם אל לנו לגול את כל האשמה על בני הנוער בלבד, ולהצטדק רק באנחה, הוי בני הנוער, עלינו להרגיש כאב ודאגת הלב גם על התרשלותנו, ורק אז נוכל לחפש עצה מה לתקן ולעשות לרפא את שבר עמנו. ולד' נתפלל, שיוורנו דרכו ואת לב האבן של בני הנוער יסיר וכולנו יחד נזכה לעבדהו באמת ובלב שלם, ולהיות מישראל אשר בך אתפאר ויאמר חזי בהאי ברא דאתינא לגבך.

לא בהשערות, רק בחקים איתנים ובעובדות חזקות עלינו לבאר בראשונה מה החלוק בין דור לדור, למה בדורות הקדומים לנו כל חנוך שהוא היה מועיל, תלמידי כל מלמד ובני כל אב רובם ככולם היו עובדי ד', ולא כן עתה. הסבה הפשוטה והעיקרית היא, שהנוער קם וחושב את עצמו לאיש בטרם בא מועדו. לא השערה בדוי' אנו אומרים בזה, כי גם כל העולם מקונן עתה על זה, ולא את הטעם והסבה באנו בזה לבאר, למה קם הנוער, אבל כך היא העובדה, רוח שטות זה עבר על בני הנוער לחשוב את עצמו לאיש בדעת ורצון, בעוד בו דעת מהופך ורצון בוסר ומר, ועוד הודיעו לנו חז"ל מראש (סוטה מ"ט) בעקבות משיחא חוצפה יסגא. גם זאת חוצפה היא לחשוב את עצמו ואת דעתו לנאמנים ובטוחים לסמוך עליהם הדבר הזה כ"כ התלכד, עד שמשותממים לפעמים לראות תינוקות הכי קטנים עצמית ואומץ מרומה זה, כבר מבצבץ ועולה בהם לחשוב את עצמם לאנשים.

ושתים רעות נמשכות מזה, א' שבשביל זה על כל מדריך מלמד ומחנך מביט הנער כעל עריץ זר, שבא למשול עליו ביד חזקה ולשלול ממנו שלטון עצמותו דעתו ורצונו, ומין התנגדות אף שנאה מתעוררת בקרב הנער פנימה אל מלמדיו ואביו, עד שאינו נותן לב לשמוע את דבריהם ואיך לקלטם בלב, רק איך להתפטר מהם ולצאת מן ידיהם. והב' שאפשר גדולה פרצתה מן הא' היא, שבראשונה שאישיות הילד ועצמותו לא מהרו להתגבל ולהתגדל בעודו בוסר, גם הרגשותיו ודעותיו ובכלל כל השקפותיו ושיפוטיו לא מהרו להתפתח קודם זמנו, מין נייר חלק ה' הילד בנפש טהורה לקבל את הצודות ואת הדבורים אשר ירשמו עליו מוריו ורבותיו, והם באמת ספו לו כתורא, ולא דבורים בלבד רק גם את נפשותיהם בו הכניסו ועל נפשו חרתו. והי' כאשר התחילו אח"כ נצני נפש הילד הרגשותיו ושיפוטיו מעט להתנוצץ, מצאו כבר נער דשן בדושנה של תורה ושמן משמן משחת קודש, והיו הן ניצני הרגשותיו ושיפוטיו עוד לכח מוסיף ולנשמה יתרה להצמיח ולהוסיף על התורה ועבודת ד' אשר הכניסו בו רבותיו, בהם התחנך ובקדושתם התגדל. לא כן עתה שאישיות ועצמות הילד ממהרת להתגבל ולהתגדל קודם זמנו גם שאישיותו דעותיו והשקפותיו ממהרות להתפתח בעודן בוסר מרים וארסיים, ובהן מתחיל הוא להתבונן ולחקור בכל דבר (אף שבדברים שאסור לו) כאיש לעצמו, ולהתרגש ולהתפעל בהתרגשות לא מבושלה, והאם אפשר שמן הדעת שלו וההתרגשות והתפעלויות ארסיות, תתקמנה שאיפות והשקפות לא פסולות ורעולות.

8.

אולם דורנו משול לאותו אדם מתוסבך ומתוסכל שנפל בגורלו להיוולד לאדם גאון וגדול. והנה דווקא עובדה זאת היא שגורמת לו את כל הסיבוכים והתסכולים. מצד אחד איננו מסוגל להשתחרר מן העימות המתמיד עם דמותו של האב הגדול, ומן הצד האחר הוא מרגיש חסר אונים להתמודד עם אותה דמות גדולה. גם דורנו שואף מצד אחד להמשכיות, לראות את עצמו כחוליה באותה שרשרת גדולה ששמה כנסת ישראל, ומן הצד האחר הוא חושש להכריז על עצמו כירשה הלגיטימי של אותה מורשת גדולה הקשורה בכנסת ישראל.

9. מאמר הדור/ הראי"ה קוק

המכאוב הגדול, המדכא את הנפש ביגון נורא ואיום, המצוי בדורנו בלב כל מי שחושב מעט מחשבה והוגה מעט דעה, ביחוד אם הוא גם-כן מוכשר לקבל הרגשה עדינה וישרה בלבבו, אין לתאר ולספר. נדוים ונמוגים הננו למראה דור שלם, - אבות ובנים יחדו של אומה שלמה - המתהפך בחבליו בענות נוראה ומצוקי שאול. והכאב כל כך גדול, עד שנטול ממנו גם כן את כשרון הדבור, איננו יכול בשום אופן אפילו לספר את צרותיו, בדבור מובן ומבואר, שזה בודאי היה מקיל לו הרבה, והיה ממתיק במדה הגונה את מדת צרות לבבו הרחבות. יש לו דבור, אבל לא לספר נגעי לבבו, למען ירוה לו, כי-אם לבזות ולחרף או להתקצף ולקלל. הצרה האימה הרוחנית והחמרית יחד, אוי! החשיכה את עולמנו, נטלה את זיו הכבוד מחיינו, נחשכו עינינו מלהכיר את כבוד עצמנו, וירדנו עד לעמק השפל של בזוי עם, עוההרפות הגדופים והקללות, וכל תכונה זועמת וקצופה הוא לחמם התמידי. לוא היה באמת זה ערכנו, להיות חדלי אישים, וחשוכי כל כבוד, אז בודאי לא היה דוה על-זה לבנו, דאבון הלב ימצא רק כשרים הולכים כעבדים על הארץ, כשמכובדים ויקרים מתבזים ומזדלזלים עד שהם עצמם שוכחים את כבודם ויקרם. "ראה ד' והביטה כי הייתי זוללה". והנה אם היה באמת דורנו דור רע ומושחת, דור אשר חלאתו בו, אז עוד היינו מקבלים עלינו באהבה את הבוז והקלון, כיון שאיננו ראויים לצורה של חיים יותר הגונים, "נשכבה בבשתנו ותכסנו כלימתנו". אבל במה ננחם כאשר נחדור

לתוכיות מצבו הפנימי, המוסרי והשכלי של הדור, אדרבה נמצאנו לא דור שפל, גם לא דור חוטא לפי האמת. בין באבות בין בבנים נמצא המון דברים טובים, רגשות עדינים, ורצונות נכבדים, ובכל זה אנו רואים שחסר לנו הכל: לבד מה שלקיננו בכפלים; לבד שהננו נרדפים עד צואר; לבד מה שדמינו נשפכים כמים המוגרים ארצה ואין אנו מוצאים בנפשנו דרך איך להנחם, אפילו נחם מועט, על כל הדם היקר והאהוב, דם בנינו ואחינו היקרים, הלב נעשה יצוק כמו אבן, המח כמטיל עופרת, ואיננו יודעים כי-אם להתרגש, להתקצף, לכעם ולשנא, אוי מה היה לנו "בת עמי לאכזר כיענים במדבר", לבד זה, המשטמה הכללית הסובבת אותנו מעברים מהמון רב, הבוז והשפלות הפנימית המבצבצת אפילו מתוך לבם של אותם הנדים לשברנו, והאומרים שראוי לרחם עלינו, הם השפילו את רוחנו כל-כך עד שגם אנחנו אין אנו יכולים להסתכל על עצמנו כי-אם בעין של זעם, של חשד ושל השפלה, כאילו אנחנו, רק אנחנו הננו הרעים והחטאים, הסכלים והחשוכים מכל העם אשר על פני האדמה, אוי ואללי!

הידים רפות, הברכים כושלות, הלב נמוג והעינים תועות לתור פה ושם, אולי יש איזה נקודת אור, איזה ניצוץ תנחומים, שיהיה ראוי להאיר ולחמם, להעלות על ידו שלהבת אש קדש. אבל מאומה לא ימצאו, האבות נבהלים ונואשים, הבנים מלאים רגז וקצף, ואיש שפת רעהו לא ידע ולא יבין. כל אחד מתגדר בצרותיו המיוחדות לו, כל אחד מאשים את חבירו, ותולה הקולר רק בצוארו. ולהשיב את הלבבות אלה לאלה, וקל וחומר לשלב את הידים לעבודה חשובה וכוללת - אין דורש ואין מבקש "נהפכו עלי צירי" "ואלך מר בחמת רוחי ויד אלהים עלי חזקה".

הסו רעיוני! אל תשתוחחו ואל תהמו, יש שמש צדקה זורחת, אף תביא מרפא בכנפיה, תמחה דמעה מעל כל פנים, ורוח ששון תחת רוח כהה תמלא את כל לב. דורנו, הוא דור נפלא, דור שכולו תמהון. קשה מאד למצא לו דוגמא בכל דברי ימינו. הוא מורכב מהפכים שונים, חושך ואור משמשים בו בערבוביה. הוא שפל וירוד, גם רם ונשא; הוא כולו חייב, גם כולו זכאי אנחנו חייבים לעמוד על אופיו למען נוכל לצאת לעזרתו.

כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת, כשמושגי הצדק והישר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה. אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מכל-מקום הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש ישר שמן ורטוב, רענן וחי. אמנם במסיבות הקדומות, מצד התכונה, שהלמוד התורני, המוסרי והמעשי, היה מורגל להיות לבוש בה בימים שעברו, - באותם הימים בכללו עוד לא היה כללות הדור מוכשר לדמות שהוא ראוי לשאיפות גדולות, וכל תחלואיו המוסריים היו יכולים להתכנס רק באיזו שפלות של תאוות מאיזה סוג שהיא. - ועכשיו הכלל נתרומם על חשבונם של האישים הפרטיים, - שזהו בכלל מהלך התולדה האנושית. ברובי תקופות ההסטוריה אנחנו מוצאים חכמים נעלים גדולי רוח בדורות הראשונים, שאנו משתאים על גדלם ועז רוחם, אבל הכלל הוא היה נתון בשפל המצב, בין בדעת בין במוסר, אמת כי נעלה מכל המון היה המון עמנו מצד הקדושה האלהית החופפת עליו, ויהי לנס. בדורות האחרונים התחילו הענקים להתמעט והכלל הולך ומתעלה. בעמנו נתמעטו הבורים, ולעומתם נתמעטו, והוקטנו הגאונים והצדיקים. בתקופה הנמהרה של עכשיו הדבר בולט למאד. וזאת העליה של הכלל ההמוני הסבה ג"כ ירידה, שהדור שהוא מוצא את כל מה שהוא שומע ורואה מהורים ומורים קטן מערכו, אז מוסרם אינו לוקח את לבבו ואינו משביר את צמאונו. גם אינו מטיל עליו שום אימה ופחד, שכבר התעלה בתכונתו מלהיות מעמיד אופי לחייו מפני בריחה מפחד איזה שהיה, בין מוחשי בין ציורי, בין חומרי בין רוחני. הצרות והתלאות הנוראות עשוהו לנוקשה ועז, עד שכל בלהות ופחדים לא יזעזעוהו. הוא מוכשר רק להתרומם, ללכת באורח חיים ההולכת למעלה למשכיל, אבל לא יוכל גם אם ירצה להיות כפוף ושחוח, נושא עול ונטל, אשר לא יוכל למצא בתוכו רושם של אור חיים, לדעה ורגש; הוא לא יוכל לשוב מיראה, אבל מאד מוכשר הוא לשוב מאהבה שיראת הרוממות תתחבר עמה. בפועל עוד לא הוציא שום דבר למעשהו דורנו הנרעש. אבל בכח יש לו רב, דור כזה היוצא להורג, בעז נפש בשביל מטרות שהן נשגבות לפי דעו, וחלק רשום ממנו רק מצד רגש הישר, הצדק והמדע שבקרבו, לא יוכל להיות שפל, אפילו אם המטרות הן לגמרי מוטעות, אבל רוחו הוא נשגב, גדול ואדיר.